

Unge utsatthet for digitale seksuelle krenkelser

Young people's exposure to digital sexual violations

Lars Roar Frøyland

Forsker II, Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet – storbyuniversitetet

Lars Roar Frøyland har doktorgrad i psykologi og er forsker II i seksjon for ungdomsforskning ved Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet – storbyuniversitetet. Hans forskningsinteresser er ulike typer utsatthet i ungdomstiden, enten i form av egen problematferd eller offererfaringer. Han har tidligere publisert flere studier om tematikker som voldsutøvelse, seksuell vold og trender i problematferd.

<https://orcid.org/0000-0002-3681-4183>

lfroy@oslomet.no

Kari Stefansen

Forsker I, Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet – storbyuniversitetet

Kari Stefansen har doktorgrad i sosiologi og er forsker I ved NOVA/OsloMet – storbyuniversitetet. Hun leder NOVA's Forskningsprogram om vold i nære relasjoner. Hun forsker blant annet på seksuell vold og har vært redaktør for bøkene «Rape in the Nordic Countries. Continuity and Change» og «Collaborating Against Child Abuse. Exploring the Nordic Barnahus Model».

<https://orcid.org/0000-0002-6344-7374>

karis@oslomet.no

Sammendrag

Artikkelen undersøker forekomsten av digitale seksuelle krenkelser blant elever i ungdomsskolen og videregående skole, basert på data fra spørreundersøkelsen Ung i Oslo 2021 ($n = 18\,752$; 50,5 % jenter). Digitale seksuelle krenkelser omfatter både uønskede seksuelle henvendelser og bildebaserte seksuelle overgrep. I norsk sammenheng vet vi fortsatt lite om hvor vanlig dette er blant ungdom i ulike aldersgrupper og hvordan risikobildet ser ut. Analysene viser at mange unge utsettes for begge disse fenomenene. Kjønn er viktig: Jenter er mer utsatt enn gutter. Alder betyr også mye: Unge i 15–16-årsalderen er mer utsatt enn de som er både yngre og eldre, noe som tyder på at utsatthet og modning henger sammen. Risikobildet er som forventet og ligner det som er funnet for fysiske seksuelle overgrep: Unge som har opplevd digitale seksuelle krenkelser rapporterer oftere om andre typer negative erfaringer, som vold, fysisk seksuell trakassering og helseplager, samt egen problematferd, røyking og høyt alkoholkonsum. Nivået av utsatthet er også høyere blant unge som bruker sosiale medier mye og de som opplever press om å få mange «likes» og å ha mange følgere på slike plattformer.

Nøkkelord

bildebaserte seksuelle overgrep, digitale medier, risiko, seksuell vold, sosiale medier

Abstract

This article investigates the prevalence of digital sexual violations among students in junior and senior high school based on data from the survey Young in Oslo 2021 ($n = 18,752$; 50.5% girls). Digital sexual violations includes both sexual solicitation on digital media platforms and image-based sexual abuse. In a Norwegian context, knowledge on age-related differences and risk indicators is still scarce. Gender is important: Girls are more exposed than boys. Age is also a relevant factor: The prevalence is higher among 15–16-year-olds compared to younger and older adolescents, which suggests that exposure and social development are connected. Associations with a range of risk indicators are as expected and similar to what is documented for physical sexual assault: Adolescents who report digital sexual violations more often report other types of negative experiences such as violent victimization, physical sexual harassment, and health issues, as well as conduct problems, smoking, and alcohol use. Victimization is also more prevalent among adolescents who report extensive use of social media, and pressure on obtaining likes and having many followers on such platforms.

Keywords

digital media, image-based sexual abuse, risk, sexual violence, social media

Innledning

Mens man tidligere kunne snakke om at unge hadde et fysisk og et digitalt liv, lever unge i dag et liv hvor disse sfærene er tett sammenvevet (Talmud & Mesch, 2020). Dette henger sammen med den teknologiske utviklingen, som har medført at unge kan være tilgjengelige på nett hele tiden og over alt. Etter hvert som digitale medier blir mer integrerte i unges sosiale liv, blir de samtidig viktige arenaer for å utforske egen seksualitet (Walrave et al., 2018). Eksempler kan være hvordan unge i dag bruker digitale medier til flørting eller til å finne seg kjæreste. Seksuell kommunikasjon på digitale medier kan være positiv og utviklende, men kan også oppleves ubehagelig og krenkende. I tråd med dette beskriver Budde og kolleger (2022) digital seksuell kommunikasjon som en praksis som både skaper et mulighetsrom og legger til rette for grenseoverskridelser. Hensikten med denne artikkelen er å bidra til forskningen om det siste – i en tid der digital seksuell kommunikasjon er relativt normalisert blant ungdom (Bonilla et al., 2021). Nærmere bestemt vil vi utforske hvor vanlig ulike digitale seksuelle krenkelser er, hvem som står bak krenkelsene og hvordan ulike individuelle kjennetegn henger sammen med risiko for utsatthet.

Den internasjonale forskningen om digitale seksuelle krenkelser blant unge har så langt vært dominert av et risikoperspektiv. Forskningen har rettet søkelyset på faktorer som skaper sårbarhet for utsatthet, for eksempel psykologiske problemer, manglende støtte og oppfølging i familien og tidligere overgrepserfaringer (Budde et al., 2022). Denne artikkelen står i den samme tradisjonen, men kombinerer risikoperspektivet med et utviklingsperspektiv ved samtidig å rette blikket mot variasjon i forekomsten av digitale seksuelle krenkelser gjennom ungdomstida. Vi trekker på Steinberg (2019) her, som peker på ungdomstida som en viktig fase for både fysisk og mental utvikling, hvor en sentral oppgave er finne ut hvem man er og skal bli i framtiden. En del av denne utviklingen knytter seg til å forstå og bli komfortabel med egen seksualitet (Temple-Smith et al., 2015), og blant dagens unge er det vanlig å utforske dette både fysisk og digitalt (Bonilla et al., 2021). Slik utforsking går som regel bra, men slett ikke alltid. Det er ikke uten grunn at ungdomstida er blitt omtalt som en rød sone for seksuelle overgrep, hvor risikoen for slike opplevelser er langt større enn i andre perioder av livet (Hirsch & Khan, 2020). Kanskje i enda sterkere grad enn for fysisk seksuell samhandling, preges den digitale sfæren også av uklare grenser for hva som anses som akseptabel oppførsel (Walrave et al., 2018). Kvalitativ forskning viser for eksempel at unge som mottar seksuelle bilder på digitale medier ofte opplever det som både underlig og etisk problematisk, men at de heller enn å si fra til den som har delt bildene, jobber med å håndtere egne

ubehagelige følelser (Harder, 2021). Uklare grenser er også blitt koblet til fenomenet «the online disinhibition effect» (Suler, 2004), som viser til hvordan kjennetegn ved digital kommunikasjon, som anonymitet og fysisk avstand, kan føre til at personer handler på måter de ikke ville gjort i ansikt-til-ansikt-samhandling.

Begrepet digitale seksuelle krenkelser rommer mange ulike typer erfaringer. Et viktig skille går mellom uønskede seksuelle henvendelser på digitale medier og bildebaserte seksuelle overgrep på den ene siden og grovere overgrep som omfatter tvang til seksuelle handlinger på seg selv eller med andre på den andre siden (Frøyland et al., 2021). En gjennomgang av engelskspråklig forskning fant at hendelser av førstnevnte type er noe relativt mange unge kan oppleve, mens de grovere overgrepene oftere rammer unge som generelt er mer risikoutsatt (Frøyland et al., 2021). Det er den første typen hendelser vi utforsker her og ikke de mer tvangspregete hendelsene. Handlingene vi studerer representerer likefullt seksuell vold. Også det å motta en uønsket henvendelse eller uforvarende bli tatt bilde av i en seksuell situasjon bryter med den grunnleggende retten alle har til seksuell integritet og autonomi. Juristen Tove Stang Dahl (1994) har omtalt dette som den særlige kjønnsfriheten, som hun definerer som retten til å være i fred og til selv å bestemme når og hvordan man vil inngå i en seksuell relasjon. På samme måte som fysiske seksuelle overgrep, er digitale seksuelle krenkelser handlinger som, med Kelly (1988, s. 41), fjerner muligheten til å kontrollere intim kontakt. Når det gjelder bilder og film av frivillig sex som blir tatt og delt uten samtykke, krenkes også retten til privatliv.

Artikkelen bygger videre på Pedersen og kollegers (2022) analyse av forekomsten av digitale seksuelle krenkelser blant unge. De studerte fenomenet blant elever i videregående skole med utgangspunkt i ett enkelt spørsmål om uønsket spredning av seksuelle bilder eller film. Datamaterialet vi benytter kommer fra studien Ung i Oslo 2021 ($n = 18\ 752$; 50,5 % jenter), som omfatter elever i både ungdomsskolen og videregående skole, dvs. i aldersspennet 13 til 19 år. Dette gir mulighet til å studere utsatthet gjennom ungdomstida, ikke bare blant de eldste ungdommene. Datasettet omfatter også spørsmål om ulike typer av digitale seksuelle krenkelser og gir dermed mulighet for mer finmaskede analyser av både forekomst og kobling til ulike kjennetegn som kan øke risikoen for utsatthet.

Tidligere forskning

Det finnes allerede endel forskning på ulike typer digitale seksuelle krenkelser. De fleste studiene har tatt for seg én type krenkelse. I det følgende beskriver vi eksisterende forskning om henholdsvis uønskede seksuelle henvendelser på digitale medier og bildebaserte seksuelle overgrep. Hovedvekten er lagt på kvantitativ forskning.

Uønskede seksuelle henvendelser på digitale medier kan omfatte alt fra å motta forespørsler om å snakke om sex eller kropp til direkte spørsmål om å utføre seksuelle handlinger (Frøyland et al., 2021). Samlet viser forskningen så langt at mange unge utsettes for slike henvendelser i løpet av ungdomstida. En metastudie av undersøkelser fra perioden 1990 til 2011 om uønskede seksuelle henvendelser blant barn og unge under 18 år fant en livstidsforekomst på 11,5 prosent (Madigan, Villani, et al., 2018). To nyere norske studier viste en betydelig høyere forekomst, på henholdsvis 23 prosent blant unge i alderen 12 til 16 år (Hafstad & Augusti, 2019) og 22 prosent for aldersgruppen 11 til 17 år (Staksrud & Ólafsson, 2019). To svenske undersøkelser viser tilsvarende høye nivåer: henholdsvis 26 prosent (Svedin et al., 2021) og 23 prosent (Jonsson & Svedin, 2017) av deltakerne oppga å ha blitt kontaktet i seksuelt øyemed før de fylte 15 år av en de mente var minst fem år eldre enn dem selv. De svenske undersøkelsene spesifiserte ikke om kontakten hadde vært ønsket eller ikke, men siden kommunikasjonen var mellom en person under den seksuelle lavalder og en voksen,

la forskerne til grunn at hendelsene var uønsket. Hvem som står bak henvendelsene er ikke undersøkt i verken de norske eller svenske studiene, men annen forskning tyder på at mange kan være fra jevnaldrende og ikke voksne. For eksempel viste en tysk studie at 84 prosent av all seksuell interaksjon unge hadde på digitale medier skjedde med jevnaldrende (Sklenarova et al., 2018). Vi kjenner ikke til at det eksisterer forekomststudier av dette fenomenet fra de andre nordiske landene.

Kjønn er en viktig risikofaktor for å motta uønskede seksuelle henvendelser, noe forskere har koblet til hvordan kjønnete normer for seksuell praksis på digitale medier særlig fører til økt utsatthet for jenter (Setty et al., 2022). To norske studier viste at forekomsten var omtrent dobbelt så høy blant jenter som blant gutter (Hafstad & Augusti, 2019; Staksrud & Ólafsson, 2019). Dette samsvarer med norsk forskning om seksuelle overgrep i ungdomstida mer generelt, som også viser et tydelig kjønnet mønster (Stefansen et al., 2019; Stefansen et al., 2021). Slike erfaringer er også mer vanlig i ungdomstida enn i barndommen (Staksrud & Ólafsson, 2019), noe som antagelig henger sammen med at ungdom bruker digitale medier på en annen måte enn barn. I tråd med dette, viser en rekke studier blant ungdom at nettvaner henger sammen med det å bli utsatt for uønsket seksuell oppmerksomhet på digitale medier. Studier har blant annet relatert fenomenet til tidsbruk på mobil og sosiale medier (Jonsson & Svedin, 2017), til det å delta i sexting og kommunikasjon med ukjente på nett (de Santisteban & Gámez-Guadix, 2018) samt det å foretrekke digital kommunikasjon framfor kommunikasjon ansikt til ansikt (Barbovschi & Staksrud, 2020). Samtidig argumenterer Jonsson og Svedin (2017) for at *hva* ungdom gjør på digitale medier er viktigere enn *hvor mye tid* de bruker på dem. Videre viser studier sammenhenger mellom det å motta uønskede seksuelle henvendelser på digitale medier og andre typer av krenkelser, som tradisjonell mobbing (Jonsson & Svedin, 2017), digital mobbing (Barbovschi & Staksrud, 2020; de Santisteban & Gámez-Guadix, 2018; Jonsson & Svedin, 2017) og fysiske former for vold og overgrep (Jonsson & Svedin, 2017). Samlet peker altså forskningen mot at unge som er mer risikoutsatte også er mer utsatt for ubehagelige seksuelle opplevelser på digitale medier, noe som støttes av studier som har vist et høyere nivå av både psykiske helseplager (de Santisteban & Gámez-Guadix, 2018; Jonsson & Svedin, 2017) og egen problematferd (Barbovschi & Staksrud, 2020) blant unge som har mottatt uønskede seksuelle henvendelser på digitale medier.

Forskningen om bildebaserte seksuelle overgrep har først og fremst omhandlet uønsket spredning av seksuelle bilder (McGlynn & Rackley, 2017), men nyere studier har også løftet fram hvordan det å bli presset eller truet til å sende seksuelle bilder er en form for bildebaserte seksuelle overgrep (Van Ouytsel et al., 2018). Også digital blotting – det å bli tilsendt seksuelt materiale uten at det var ønsket – rommes av begrepet. En svakhet i mye av foreliggende forskning om bildebaserte seksuelle overgrep er imidlertid at det ikke er tydelig skilt mellom frivillig seksuell kommunikasjon og det som skjer mot den utsattes vilje (Walker & Sleath, 2017).

En metastudie av forskning blant unge under 18 år av Madigan, Ly og kolleger (2018) viste forekomsttall som spenner fra 2 til 18 prosent for å ha opplevd spredning av seksuelle bilder, men studien skilte ikke på om delingen skjedde med eller uten den avbildedes samtykke. Hafstad og Augusti (2019) fant at 3 prosent av norske unge i alderen 12 til 16 år hadde opplevd at nakenbilder av dem ble delt på nett eller sosiale medier. Hvor stor andel av disse ungdommene som hadde erfart uønsket spredning, vet vi ikke. Den tidligere nevnte studien av Pedersen og kolleger (2022) som kartla deling av seksuelle bilder uten samtykke blant elever i videregående skole i Norge fant en forekomst på 5,4 prosent blant jenter og 4,6 prosent blant gutter (Pedersen et al., 2022). Sist har to danske forskningsrapporter vist forekomst-

tall for uønsket spredning av seksuelle bilder på henholdsvis seks prosent (Project deShame, 2017) og tre prosent (Dahl et al., 2018). Vi kjenner ikke til at det eksisterer tilsvarende data på fenomenet fra de andre nordiske landene. Hvis man avgrenser tallgrunnlaget til de som har delt et nakenbilde av seg selv, blir forekomsttallene høyere. En komparativ studie fra fem land, blant annet Norge, viste at 21 prosent av unge som hadde delt et nakenbilde av seg selv med noen opplevde at bildet ble delt videre til andre (Wood et al., 2015).

Få studier har kartlagt forekomsten av det å oppleve press eller tvang om å sende seksuelle bilder eller filmer og det å motta seksuelle bilder uten at dette var ønsket. Tre studier fra den samme forskergruppen har funnet forekomsttall om press eller tvang om å sende seksuelle bilder på henholdsvis 20 prosent blant unge i Belgia mellom 13 og 17 år (Van Ouytsel, Walrave, et al., 2021), 10 prosent blant unge i Belgia mellom 12 og 15 år (Van Ouytsel et al., 2019) og 10 prosent blant unge i Nicaragua mellom 12 og 14 år (Van Ouytsel, Lu, et al., 2021). Førstnevnte studie skilte ikke på om det seksuelle bildet ble sendt eller ikke, mens de to siste viste til erfaringer med å ha blitt presset til å sende slike bilder. Norske studier viser at mange unge også opplever å få tilsendt seksuelle bilder. For eksempel oppga 42 prosent av unge mellom 13 og 18 år i en undersøkelse fra Medietilsynet (2020) å ha fått tilsendt «nudes» eller «dick-pics» i løpet av det siste året, men undersøkelsen spesifiserte ikke om bildene var ønsket eller ikke. Deltakere i en dansk studie omtalte slike erfaringer som å bli tvunget inn i et seksualisert rom (Deen et al., 2018), noe som tyder på at handlingene virker på samme måte som uønsket beføling i den fysiske verden – som en form for plutselig seksualisering (se Stefansen, 2019).

Generelt mangler det studier som kartlegger kjennetegn ved unge som utsettes for ulike typer av bildebaserte seksuelle overgrep. Et unntak er for kjønnsforskjeller, hvor funnene varierer noe. Noen studier av det å oppleve spredning av seksuelle bilder har funnet at jenter rammes oftere enn gutter (Hafstad & Augusti, 2019; Wood et al., 2015), mens andre studier har vist små kjønnsforskjeller (Pedersen et al., 2022). Det å oppleve press om å sende seksuelle bilder virker derimot å være tydelig kjønn, hvor jenter er betydelig mer utsatt enn gutter (Van Ouytsel et al., 2019; Van Ouytsel, Walrave, et al., 2021; Van Ouytsel, Lu, et al., 2021).

Når det gjelder andre indikatorer på risiko viste studien til Pedersen og kolleger (2022) at unge som har opplevd at seksuelle bilder av dem ble delt med andre uten deres samtykke hadde mange av de samme kjennetegnene som unge som utsettes for tradisjonelle seksuelle overgrep. Dette kunne være lav grad av foreldroversikt, mindre nær relasjon til foreldrene, utsatthet for vold både hjemme og i vennemiljøet, erfaringer med både tradisjonell og digital mobbing, omfattende tidsbruk på sosiale medier og mer problematisk rusbruk. Studier av press eller tvang om å sende nakenbilder har vist at dette henger sammen med høyere alder (Van Ouytsel et al., 2019; Van Ouytsel, Walrave, et al., 2021), seksuell orientering (Van Ouytsel et al., 2019; Van Ouytsel, Walrave, et al., 2021), det å ikke bo med begge foreldrene (Van Ouytsel, Walrave, et al., 2021) og vaner for nettbruk (Van Ouytsel et al., 2019).

Denne studien

Denne studien kartlegger digitale seksuelle krenkelser blant elever i ungdomsskolen og videregående skole i Oslo. Analysene viser forekomsten av flere typer slike krenkelser blant gutter og jenter i ulike klassetrinn. Videre viser analysene hvordan individuelle kjennetegn varierer blant unge som har hatt slike opplevelser, blant annet knyttet til sosiodemografiske karakteristika, trivsel og mistriksel i hverdagen, problematferd, rusbruk og nettvaner. Ut fra tidligere forskning forventer vi at utsatthet for digitale seksuelle krenkelser henger sammen med kjønn og alder, mer mistriksel, mer problematferd og utstrakt sosialisering på digitale plattformer.

Metode

Datamateriale

Analysene baserer seg på data samlet inn blant unge i alderen 13 til 19 år i undersøkelsen Ung i Oslo 2021 (Bakken & Osnes, 2021). Alle ungdomsskoler og videregående skoler i Oslo ble invitert til å delta i undersøkelsen, som ble gjennomført i perioden mars til juni 2021. Til sammen deltok 78 ungdomsskoler og videregående skoler. Alle elevene på skolene som deltok fikk tilbud om å besvare undersøkelsen. Den samlede svarprosenten var 53 ($n = 18\,752$), fordelt på 64 prosent ($n = 11\,263$) på ungdomsskolen og 43 prosent ($n = 7\,489$) på videregående skole. Deltakerne besvarte et elektronisk spørreskjema i løpet av én skoletime med en voksen til stede i klasserommet. Spørsmålene vi tar utgangspunkt i ble stilt til en tilfeldig tredel av deltakerne. Spørsmålene ble stilt sent i spørreskjemaet, og endel av deltakerne avsluttet besvarelsen før de kom så langt i skjemaet. Til sammen fikk 5 352 av deltakerne de aktuelle spørsmålene, og andelen manglende svar varierer fra 2,2 til 5,3 prosent.

Undersøkelsen ble gjennomført under koronapandemien. I denne perioden varierte tilstedeværelsen på skolene mellom både klasser, skoler og bydeler i Oslo. Svarprosenten i undersøkelsen varierer dermed en del og materialet er derfor vektet slik at alle klassetrinn og bydeler er tilsvarende representert som de var i den foregående Ung i Oslo-studien fra 2018 (Bakken, 2018), hvor nær hele populasjonen av elever i ungdomsskolen og videregående skole i Oslo deltok.

Tidligere studier har konkludert med at flertallet av barn og unge opplever det som lite problematisk å svare på spørsmål om sensitive temaer som vold og overgrep i spørreundersøkelser, på tross av at spørsmålene kan være private og vekke ubehag (Mossige & Backe-Hansen, 2013). Samtidig kan spørsmål om slike krenkelser oppleves som sensitive og personlige å besvare, særlig når datainnsamlingen blir gjennomført på skolen og med andre elever til stede. Det ble derfor iverksatt flere tiltak for å ivareta både deltakernes personvern og eventuelle reaksjoner i etterkant. Skolene ble instruert om å behandle undersøkelsen på samme måte som en skoleprøve, dvs. at elevene skulle sitte hver for seg og plasseres slik at de ikke kunne se hverandres svar. Videre fikk elevene informasjon om at de kunne kontakte helsesykepleier på skolen, sosiallærer, Helsestasjon for ungdom eller Røde kors' hjelpetjeneste for barn og unge (Kors på halsen) i etterkant av besvarelsen dersom de trengte å snakke med en voksen. Informasjonen og nødvendige kontaktopplysninger ble gitt både muntlig og skriftlig.

Variabler

Digitale seksuelle krenkelser ble kartlagt ved hjelp av seks spørsmål. Et spørsmålsbatteri med tre spørsmål med den innledende teksten «har du i løpet av de siste 12 månedene opplevd noe av dette?» kartla *uønskede seksuelle henvendelser* på digitale medier: «At noen prøvde å snakke med deg på nett eller mobil om sex uten at du ønsket dette», «at noen på nett eller mobil spurte deg om å gjøre noe seksuelt som du ikke hadde lyst til» og «at noen på nett eller mobil prøvde å presse eller true deg til å gjøre noe seksuelt». Svaralternativene var «ingen ganger», «1 gang», «2–5 ganger» og «6 ganger eller mer». Formuleringene var inspirert av internasjonale studier om tematikken (Reed et al., 2020). *Bildebaserte seksuelle overgrep* ble også kartlagt med tre spørsmål. Et første spørsmål dekket digital blotting: «Har noen i løpet av de siste 12 månedene sendt deg bilder eller film hvor de er helt eller delvis nakne uten at du ønsket dette?» To spørsmål dekket det å bli presset eller truet til å dele nakenbilder. Et innledende spørsmål var som følger: «Har du i løpet av de siste 12 månedene sendt bilder eller film av deg selv til noen hvor du er helt eller delvis naken?» Spørsmålet ble fulgt opp av et nytt spørsmål om man følte seg truet eller presset til å sende bildene, hvor kun de som opplevde seg litt eller veldig presset inngår i de videre analysene. Begge spørsmålene hadde

svaralternativene «nei», «ja, 1 gang», «ja, to til fem ganger» og «ja, mer enn fem ganger». Sist dekket ett spørsmål antallet opplevelser med uønsket spredning av seksuelle bilder i løpet av det siste året: «At noen mot din vilje delte bilder eller filmer av deg der du er naken eller deltar i seksuelle handlinger.» Spørsmålet hadde svaralternativene «ingen ganger», «1 gang», «2–5 ganger» og «6 ganger eller mer». Basert på de seks spørsmålene om digitale seksuelle krenkelser har vi konstruert et samlemål, som skiller mellom fire grupper: De som ikke har noen slike erfaringer, de som har opplevd minst ett tilfelle av uønskede seksuelle henvendelser, minst ett tilfelle av bildebaserte seksuelle overgrep og de som rapporterer om begge typer krenkelser. Unge som rapporterte om å ha mottatt uønskede seksuelle henvendelser på digitale medier og/eller å ha fått tilsendt seksuelle bilder uten at de ønsket dette, ble også spurt hvem som var avsender sist gang det skjedde: en voksen, en jevnaldrende eller at de ikke visste om det var en voksen eller jevnaldrende.

En rekke sosiodemografiske kjennetegn ved deltakerne inngår i analysene. *Kjønn* er målt ved hjelp av spørsmålet «Hvilket kjønn er du?» med verdier 0 for gutt og 1 for jente. Fordi det er blitt mer vanlig blant unge å ikke identifisere seg som gutt eller jente, var det også mulig å krysse av for «annet». Antallet unge i denne kategorien var imidlertid for lavt til at det var mulig å gjøre analyser på denne gruppen når utfallsmålet allerede er et lavprevalent fenomen ($n = 106$; 1,9 %). *Klassetrinn* måles ved hjelp av en dummyvariabel for hvert klassetrinn: 8. trinn, 9. trinn, 10. trinn, Vg1, Vg2 og Vg3. *Sosioøkonomisk status* (1–5) er målt ved hjelp av et samlemål bestående av informasjon om foreldres utdanning, antall bøker i hjemmet og fire spørsmål inspirert av Family Affluence Scale (FAS) (Currie et al., 2008). Målet er inkludert i analysene som en kontinuerlig variabel med fem nivåer fra lavest til høyest sosioøkonomisk status. Målet er beskrevet i tidligere publikasjoner (Bakken et al., 2016). Sist er *innvandringsbakgrunn* målt ved hjelp av en dikotom variabel som viser om man har minst én forelder født i Norge eller to utenlandsfødte foreldre.

Videre inngår en rekke indikatorer knyttet til trivsel og mistriivsel i hverdagen, mobbing og vold, problematferd, rusbruk og nettaktiviteter i analysene. De ulike indikatorene er alle konstruert på bakgrunn av et stort antall spørsmål fra spørreskjemaet. Grunnleggende informasjon om de ulike målene presenteres her i artikkelen, men av hensyn til tilgjengelig plass inngår det fullstendige utvalget av spørsmål som tilleggs materiale (tabell S1).

Et samlemål fungerer som en indikator på grad av *foreldreoversikt* (1–4). Indikatoren er målt med gjennomsnittet av fire spørsmål om hvor god oversikt ungdommene mener at foreldrene har over fritida deres (f.eks. «de pleier å vite hvor jeg er, og hvem jeg er sammen med på fritida»).

Fem indikatorer måler ulike typer trivsel og mistriivsel i hverdagen. *Livskvalitet* (1–5) er målt med gjennomsnittet av syv spørsmål om hvordan ungdommene har hatt det i løpet av den siste uka (f.eks. «vært glad» og «følt deg nyttig»), med svaralternativer fra «hele tiden» (1) til «ikke i det hele tatt» (5). Målet er reversert så høye verdier viser til god livskvalitet. *Fysiske helseplager* (1–4) er målt med gjennomsnittet av to spørsmål om forekomsten av hodepine og andre fysiske plager i løpet den siste måneden, med svaralternativer fra «ingen ganger» (1) til «daglig» (4). *Depressivt stemningsleie* (1–4) er målt med gjennomsnittet av seks spørsmål om plager den siste uka (f.eks. «følt at alt er et slit» og «hatt søvnproblemer»), med svaralternativer fra «ikke plaget i det hele tatt» (1) til «veldig mye plaget» (4). *Ensomhet* (1–4) er målt med ett enkelt spørsmål om plager den siste uka: «Følt deg ensom», med samme svaralternativer som for depressivt stemningsleie. *Skoletriivsel* (1–4) er målt med gjennomsnittet av fem spørsmål om trivsel og tilfredshet på skolen (f.eks. «jeg trives på skolen» og «jeg kjeder meg på skolen»), med svaralternativer fra «helt uenig» (1) til «helt enig» (4).

Seks indikatorer dekker mobbing og voldsutsatthet. *Mobbing* (1–6) er målt med ett enkelt

spørsmål: «Blir du selv utsatt for plaging, trusler eller utfrysing av andre unge på skolen eller i fritida», med svaralternativer som spenner fra «aldri» (1) til «ja, flere ganger i uka» (6). *Digital mobbing* er målt med et enkelt spørsmål: «Blir du mobbet, truet eller utestengt på nett?» med tilsvarende svaralternativer. *Vold fra jevnaldrende* (1–4) er målt med to spørsmål som viser antallet ganger man har blitt utsatt for vold enten med eller uten våpen fra andre ungdommer i løpet av det siste året, med svaralternativer fra «ingen ganger» (1) til «6 ganger eller mer» (4). Målet er konstruert så det viser den høyeste skåren på de to spørsmålene. *Vold fra foreldre* (1–4) er målt med et enkelt spørsmål om erfaringer i løpet av de siste 12 måneder, med samme svaralternativer som vold fra jevnaldrende: «Har en voksen i din familie slått deg med vilje?» Tilsvarende gjelder for å ha vært *vitne til vold* (1–4), som er målt med spørsmålet: «Har du sett eller hørt at en voksen i din familie har blitt slått, sparket, ristet hardt eller lugget av en annen voksen i familien?» *Seksuell trakassering* (1–4) er målt ved hjelp av gjennomsnittet på tre spørsmål om antallet erfaringer i løpet av det siste året (f.eks. «at noen mot din vilje befølte deg på en seksuell måte»), med svaralternativer fra «ingen ganger» (1) til «6 ganger eller mer» (4).

Fem indikatorer dekker egen problematferd og rusbruk. *Problematferd* (1–6) er målt med gjennomsnittet av svarene på 11 spørsmål om ulike typer problematferd i løpet av det siste året (f.eks. «vært i slåsskamp» og «skulket skolen»), med svaralternativer fra «ingen ganger» (1) til «11 ganger eller mer» (5). *Røyking* (1–5) og *snus* (1–5) er målt med enkeltspørsmål om frekvens for bruk av de to produktene, med svaralternativer fra «har aldri røykt/brukt snus» (1) til «røyker/snuser daglig» (5). *Alkohol* (1–5) er målt med et enkelt spørsmål om antallet ganger man har drukket så mye at man følte seg tydelig beruset i løpet av det siste året, med alternativer fra «ingen ganger» (1) til «11 ganger eller mer» (5). *Andre rusmidler* (1–5) er målt som den høyeste bruksfrekvensen oppgitt på to spørsmål om bruk av hasj/marihuana eller andre narkotiske stoffer i løpet av det siste året, med samme svaralternativer som for alkohol.

Sist dekker tre indikatorer de unges digitale hverdag. *Spille online spill* (1–5) og det å være *sosial på nett* (1–5) er målt ved hjelp av to enkeltspørsmål om antall ganger den siste uka man har brukt størstedelen av kvelden på de to aktivitetene, med svaralternativer fra «ingen ganger» (1) til «6 ganger eller mer» (5). Sist dekker et enkelt spørsmål om ungdommene i hverdagen opplever *press om «likes»* (1–5) og å ha mange følgere på sosiale medier, med svaralternativer fra «ikke noe press» (1) til «svært mye press» (5).

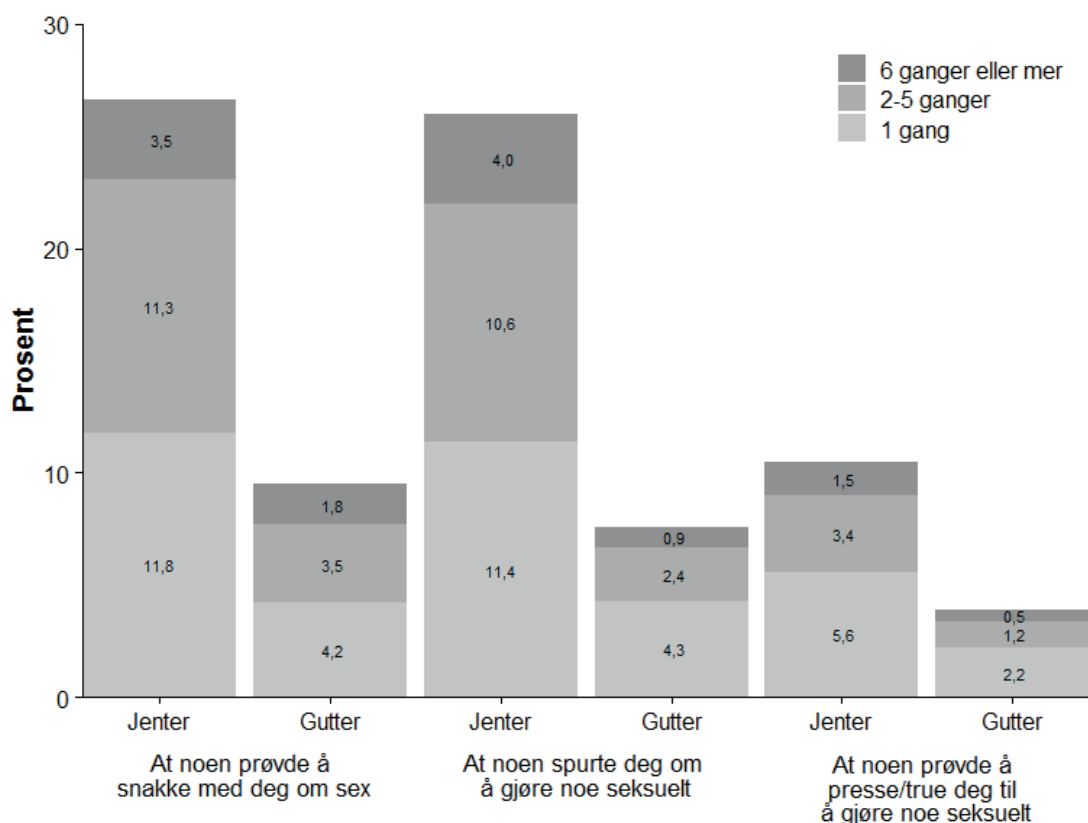
Statistiske analyser

Analysene i artikkelen består av to deler. Tabell 1-2 og figur 1-2 viser forskjeller etter kjønn og klassetrinn for forekomst og utøver av ulike typer digitale seksuelle krenkelser. Den neste delen av analysene består av multinomiske logistiske regresjonsanalyser med samlemålet på digitale seksuelle krenkelser som avhengig variabel og ulike sosiodemografiske og individuelle kjennetegn som uavhengige variabler. Tabell 3 viser bivariate analyser mellom den avhengige og de uavhengige variablene, mens tabell 4 viser en samlet multivariat analyse hvor alle variablene inngår. Det å ikke ha opplevd noen digitale seksuelle krenkelser i løpet av det siste året er referansekategorien i analysene, noe som innebærer at estimatene for de ulike typene krenkelser i samlemålet viser til hvor mye sterkere eller svakere sammenhenger som observeres for de aktuelle hendelsene sammenlignet med de som ikke har opplevd noen krenkelser. Estimaten sier derimot ingenting om styrken på sammenhengene mellom de ulike krenkelsene i samlemålet som ikke er brukt som referansekategori. Resultatene fra de logistiske regresjonsanalysene er presentert som odds ratio (OR) med 95 % konfidensintervaller. Vi oppgir også om sammenhengene er signifikante på henholdsvis 95, 99 eller 99,9 % nivå. Deskriptiv statistikk for utvalget i studien finnes i tilleggsmaterialet (tabell S2).

Analysene er utført i statistikkprogrammet R versjon 4.1 (R Core Team, 2021). Manglende svar er håndtert ved hjelp av multipl imputasjon med 20 repetisjoner ved bruk av pakken *mice* i R (van Buuren & Groothuis-Oudshoorn, 2011), som er i tråd med rådende anbefalinger (Enders, 2022).

Resultater

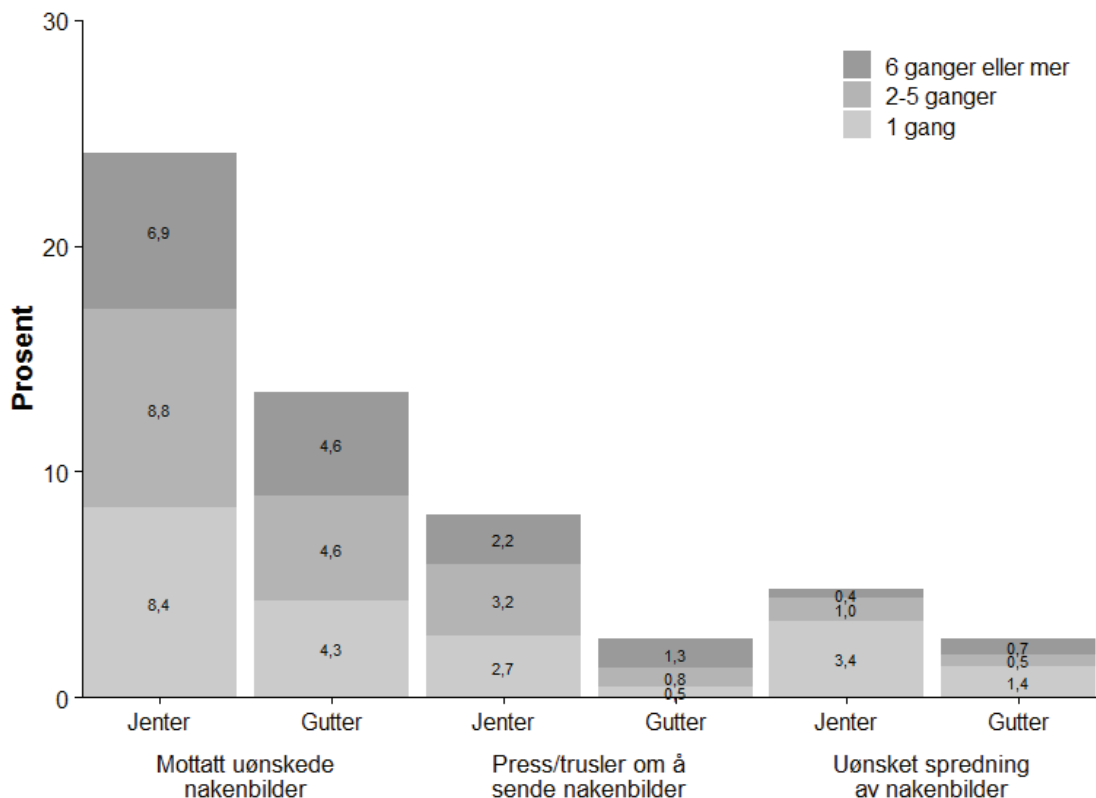
Figur 1 viser forekomsten av uønskede seksuelle henvendelser på digitale medier blant gutter og jenter i løpet av det siste året. Nærmere 27 prosent av jentene hadde mottatt uønskede forespørsler om å snakke om sex på nett eller mobil. Tilsvarende tall for gutter var i underkant av ti prosent. Det å motta uønskede forespørsler om å gjøre noe seksuelt var tilnærmet like vanlig som forespørsler om å snakke om sex både blant jenter og gutter, med forekomsttall på henholdsvis 26 prosent og i underkant av åtte prosent. Det å ha opplevd press eller trusler om å gjøre noe seksuelt var langt mindre vanlig, med forekomsttall på ti prosent blant jenter og fire prosent blant gutter. Omtrent like mange oppga å ha hatt de ulike erfaringene henholdsvis én gang og to til fem ganger, mens et lite mindretall oppga seks eller flere slike erfaringer i løpet av det siste året.

Figur 1: Prosentandel som har mottatt ulike typer uønskede seksuelle henvendelser på nett eller mobil blant jenter og gutter i Oslo 2021. Etter hyppighet siste år.

Figur 2 viser forekomsten av bildebaserte seksuelle overgrep blant gutter og jenter i løpet av det siste året. Det mest vanlige var å ha mottatt uønskede nakenbilder, noe 24 prosent av jentene og 14 prosent av guttene hadde opplevd. Rundt åtte prosent av jentene i utvalget hadde følt seg presset eller truet til å sende nakenbilder i løpet av det siste året, mens det samme gjaldt

i underkant av tre prosent av guttene. Om man begrenser analysene til kun å inneholde de som hadde sendt nakenbilder i løpet av det siste året, var det 43 prosent av jentene og 16 prosent av guttene som hadde følt seg presset eller truet til å gjøre dette. For begge kjønn var altså frivillig bildedeling mer vanlig enn å oppleve press eller trusler. Blant jentene hadde imidlertid nær halvparten følt seg litt eller veldig presset til å dele bildene. Sist hadde i underkant av fem prosent av jentene og 2,6 prosent av guttene opplevd uønsket spredning av nakenbilder av seg selv i løpet av det siste året. I motsetning til det å ha mottatt uønskede seksuelle henvendelser på digitale medier, var det mer vanlig å ha mange uønskede erfaringer knyttet til seksuelle bilder. Blant gutter var det mest vanlig å ha seks eller flere erfaringer i løpet av det siste året med å ha mottatt uønskede nakenbilder eller følt seg presset eller truet til å dele nakenbilder, mens det blant jenter var mest vanlig å ha hatt to til fem slike erfaringer. Uønsket spredning av slike bilder hadde oftest skjedd én gang.

Figur 2: Prosentandel som har vært utsatt for bildebaserte seksuelle overgrep blant gutter og jenter i Oslo 2021. Etter hyppighet siste år.

Samlet rapporterte 13 prosent av utvalget å ha vært utsatt for både bildebaserte seksuelle overgrep og å ha mottatt uønskede seksuelle henvendelser i løpet av det siste året. 11 prosent rapporterte om kun å ha mottatt uønskede seksuelle henvendelser, 10 prosent rapporterte om kun bildebaserte seksuelle overgrep, mens 66 prosent ikke hadde vært utsatt for noen digitale seksuelle krenkelser i løpet av det siste året (se tabell S2). Tabell 1 viser samlemålet på digitale seksuelle krenkelser etter kjønn og klassetrinn. Andelen som rapporterte om digitale seksuelle krenkelser, var høyest blant 15–16-åringene. I 8. trinn rapporterte én av tre jenter å ha hatt minst én av erfaringene vi kartlegger i studien i løpet av det siste året, mens andelen i 10. trinn og første trinn på videregående skole var omtrent halvparten. Andelen jenter som

rapporterte om begge typene krenkelser ble mer enn doblet fra 8. til 10. trinn og sank deretter igjen mot slutten av videregående skole, omtrent til nivået på 8. trinn. Utviklingen blant gutter fulgte samme mønster, men endringen gjennom ungdomstiden var mindre uttalt enn blant jenter. Dessuten var utgangsnivået lavere: 22 prosent av guttene i 8. trinn rapporterte om minst én krenkelse, mens andelen i første trinn på videregående skole var 26 prosent. I siste trinn på videregående skole var det tilsvarende tallet 18 prosent.

Tabell 1: Samlemål på å ha hatt minst én erfaring siste år med ulike typer digitale seksuelle krenkelser etter kjønn og klasstrinn. Prosent

	Ingen av dem		Jenter						Gutter							
			Uønskede seksuelle henvendelser		Bildebaserte seksuelle overgrep		Begge deler		Uønskede seksuelle henvendelser		Bildebaserte seksuelle overgrep		Begge deler			
			%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n		
8. trinn	67,5	300	13,1	59	7,4	33	12,0	53	78,0	342	7,5	33	8,7	38	5,8	25
9. trinn	58,8	300	13,4	68	7,9	40	19,9	102	76,4	307	6,6	27	10,4	42	6,6	27
10. trinn	50,3	220	14,3	63	10,0	44	25,4	111	76,6	320	5,4	22	10,6	44	7,5	31
Vg1	49,7	227	15,0	69	11,8	54	23,6	108	74,3	323	6,3	27	12,1	52	7,3	32
Vg2	54,9	225	17,3	71	11,2	46	16,7	68	79,5	269	4,8	16	12,1	41	3,6	12
Vg3	60,8	250	16,5	68	9,4	38	13,3	54	82,2	237	7,3	21	6,5	19	4,0	12
Total	57,1	1 530	14,8	398	9,5	255	18,6	498	77,5	1 800	6,3	147	10,2	237	6,0	139

Deltakerne som hadde mottatt uønskede seksuelle henvendelser på digitale medier eller å ha mottatt seksuelle bilder i løpet av det siste året fikk også spørsmål om hvem de trodde avsenderen var siste gang det skjedde. Tabell 2 viser at avsenderen var en jevnaldrende i 59 prosent av de siste tilfellene av uønskede seksuelle henvendelser og 68 prosent av tilsendte nakenbilder. Ser man bort fra de som ikke visste noe om avsenderens alder, sto jevnaldrende bak rundt åtte av ti av de sist opplevde tilfellene av digitale seksuelle krenkelser det siste året. Forekomsten av hendelser som involverer andre ungdommer, økte etter 8. trinn og sank igjen mot slutten av videregående skole. Blant elever i 8. trinn oppga 53 prosent at deres siste erfaring med uønskede seksuelle henvendelser involverte en jevnaldrende, mens tilsvarende andel i 10. trinn var 64 prosent. I siste trinn på videregående skole var andelen 44 prosent. Det å bli tilsendt uønsket seksuelt materiale hadde en tilsvarende, men noe mindre markert, utvikling med alder, med 56 prosent jevnaldrende avsendere i 8. trinn, 72 prosent i 10. trinn og 67 prosent i Vg3. Andelene som ikke visste om det var en jevnaldrende eller voksen som sto bak varierte ikke systematisk etter klasstrinn.

Tabell 2: Avsender ved siste tilfelle av ulike typer digitale seksuelle krenkelser siste år etter klasstrinn. Prosent

	Avsender av uønskede seksuelle henvendelser						Avsender av uønskede nakenbilder					
	En jevnaldrende		En voksen		Vet ikke		En jevnaldrende		En voksen		Vet ikke	
	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n
8. trinn	52,7	83	20,5	32	26,8	42	56,1	70	23,4	29	20,5	25
9. trinn	64,1	137	10,3	22	25,6	55	67,4	120	13,7	24	19,0	34
10. trinn	63,6	139	14,0	31	22,4	49	71,5	137	12,1	23	16,4	32
Vg1	62,4	142	16,5	38	21,1	48	74,0	155	13,4	28	12,6	26
Vg2	59,2	97	18,5	30	22,2	36	69,0	98	13,9	20	17,1	24
Vg3	43,7	67	28,6	44	27,7	42	67,1	71	18,5	20	14,4	15
Total	58,6	666	17,3	197	24,0	273	68,4	653	15,2	145	16,4	157

Sist viser tabell 3 og 4 henholdsvis bivariate og multivariate regresjonsanalyser med samle-målet på digitale seksuelle krenkelser det siste året som avhengig variabel og ulike sosiode-mografiske kjennetegn og indikatorer på risiko som uavhengige variabler. Bivariate analyser viste tydelige sammenhenger mellom digitale seksuelle krenkelser og alle de inkluderte indi-katorene. For det å ha opplevd både uønskede seksuelle henvendelser og bildebaserte sek-suelle overgrep i løpet av det siste året var de sterkeste bivariate sammenhengene for jenter, for de som hadde erfaringer med fysisk seksuell trakassering og de som rapporterte om egen problematferd. I tillegg rapporterte jenter oftere om kun å ha vært utsatt for uønskede sek-suelle henvendelser. Det var også en tydelig bivariat sammenheng mellom digitale seksuelle krenkelser og indikatorer på mistrivsel, helseutfordringer og depressivt stemningsleie, andre voldserfaringer og digital mediebruk, som utstrakt tidsbruk på sosial kontakt på nett og det å oppleve press om «likes» og å ha mange følgere på sosiale medier.

Tabell 3: Multinomisk logistisk regresjonsanalyse med digitale seksuelle krenkelser siste år som avhengig variabel og individuelle og sosiale kjennetegn som uavhengige variabler – bivariate analyser

	Uønskede seksuelle henvendelser OR (95% KI)	Bildebaserte seksuelle overgrep OR (95% KI)	Begge deler OR (95% KI)
Jenter	3,17 (2,59; 3,88)***	1,26 (1,04; 1,53)*	4,11 (3,37; 5,00)***
Klassestrinn			
8. trinn (ref.)			
9. trinn	1,11 (0,82; 1,51)	1,25 (0,89; 1,75)	1,77 (1,32; 2,38)***
10. trinn	1,13 (0,82; 1,54)	1,48 (1,06; 2,06)*	2,20 (1,65; 2,94)***
Vg1	1,23 (0,91; 1,66)	1,76 (1,28; 2,42)***	2,09 (1,56; 2,80)***
Vg2	1,27 (0,93; 1,74)	1,59 (1,14; 2,22)**	1,36 (0,98; 1,89)
Vg3	1,32 (0,97; 1,81)	1,07 (0,75; 1,55)	1,13 (0,80; 1,60)
Sosioøkonomisk status (1–5)	1,08 (1,01; 1,15)*	1,05 (0,98; 1,12)	1,09 (1,02; 1,15)**
To utenlandsfødte foreldre (ja)	0,70 (0,57; 0,87)**	0,56 (0,44; 0,70)***	0,64 (0,53; 0,78)***
Foreldreoversikt (1–4)	0,65 (0,55; 0,77)***	0,56 (0,48; 0,66)***	0,51 (0,44; 0,59)***
Livskvalitet (1–5)	0,60 (0,53; 0,67)***	0,70 (0,62; 0,80)***	0,49 (0,44; 0,55)***
Fysiske helseplager (1–4)	1,96 (1,73; 2,22)***	1,62 (1,42; 1,86)***	2,35 (2,09; 2,64)***
Depressivt stemningsleie (1–4)	2,07 (1,84; 2,33)***	1,63 (1,45; 1,84)***	2,56 (2,30; 2,85)***
Ensomhet (1–4)	1,55 (1,42; 1,69)***	1,23 (1,12; 1,36)***	1,59 (1,47; 1,73)***
Skoletrivsel (1–4)	0,55 (0,47; 0,64)***	0,57 (0,49; 0,68)***	0,46 (0,40; 0,53)***
Mobbing (1–6)	1,34 (1,22; 1,47)***	1,44 (1,31; 1,59)***	1,56 (1,44; 1,69)***
Digital mobbing (1–6)	1,49 (1,31; 1,70)***	1,47 (1,28; 1,67)***	1,81 (1,63; 2,01)***
Vold fra jevnaldrende (1–4)	1,37 (1,20; 1,57)***	1,64 (1,44; 1,86)***	1,89 (1,70; 2,11)***
Vold fra foreldre (1–4)	1,46 (1,14; 1,86)**	1,63 (1,27; 2,09)***	2,18 (1,80; 2,64)***
Vitne til vold (1–4)	2,02 (1,50; 2,71)***	1,82 (1,32; 2,50)***	2,47 (1,92; 3,20)***
Seksuell trakassering (1–4)	5,15 (4,24; 6,26)***	6,08 (4,99; 7,40)***	10,33 (8,59; 12,43)***
Problematferd (1–5)	2,92 (2,30; 3,71)***	4,56 (3,64; 5,72)***	5,13 (4,16; 6,32)***
Røyking (1–5)	1,47 (1,32; 1,63)***	1,73 (1,57; 1,91)***	1,92 (1,76; 2,10)***
Snus (1–5)	1,15 (1,05; 1,26)**	1,40 (1,29; 1,52)***	1,41 (1,31; 1,51)***
Alkohol (1–5)	1,22 (1,14; 1,30)***	1,38 (1,30; 1,47)***	1,44 (1,36; 1,52)***
Andre rusmidler (1–5)	1,21 (1,10; 1,33)***	1,37 (1,25; 1,49)***	1,42 (1,31; 1,53)***
Spille online spill (1–4)	0,75 (0,69; 0,82)***	0,91 (0,83; 0,99)*	0,75 (0,69; 0,82)***
Sosial på nett (1–4)	1,28 (1,17; 1,41)***	1,37 (1,23; 1,52)***	1,59 (1,44; 1,76)***
Press om «likes» (1–5)	1,74 (1,60; 1,89)***	1,59 (1,46; 1,74)***	1,94 (1,80; 2,10)***

Note. *** $p < 0.001$; ** $p < 0.01$; * $p < 0.05$; OR = odds ratio; 95% KI = 95 % konfidensintervall.

I de multivariate analysene i tabell 4 kontrolleres de ulike variablene for hverandre. Flertallet av de observerte bivarierte sammenhengene ble da betydelig svekket, og mange var ikke lenger signifikante. Jenter rapporterte fortsatt langt oftere om uønskede seksuelle henvendelser på digitale medier og å ha vært utsatt for både dette og bildebaserte seksuelle overgrep, men det var ikke lenger noen signifikant forskjell mellom gutter og jenter i å kun rapportere bildebaserte seksuelle overgrep. De tydeligste funnene i de multivariate analysene var sammenhengene mellom utsatthet for digitale seksuelle krenkelser det siste året og henholdsvis det å ha opplevd fysisk seksuell trakassering, rapportere om problematferd og det å ønske mange «likes» og følgere på sosiale medier. Videre rapporterte unge med to utenlandsfødte foreldre langt sjeldnere om bildebaserte seksuelle overgrep enn andre unge. Også det å ha foreldre med god oversikt over de unges fritid hang sammen med færre digitale seksuelle krenkelser. Sist viste analysene svake, men signifikante, sammenhenger mellom digitale seksuelle krenkelser og fysisk og mental helse, andre voldserfaringer og bruk av rusmidler.

Tabell 4: Multinomisk logistisk regresjonsanalyse med digitale seksuelle krenkelser siste år som avhengig variabel og individuelle og sosiale kjennetegn som uavhengige variabler – multivariate analyser

	Uønskede seksuelle henvendelser OR (95% KI)	Bildebaserte seksuelle overgrep OR (95% KI)	Begge deler OR (95% KI)
Jenter	2,43 (1,82; 3,22)***	1,02 (0,77; 1,34)	3,46 (2,57; 4,67)***
Klassetrinn			
8. trinn (ref.)			
9. trinn	0,92 (0,66; 1,29)	0,98 (0,68; 1,41)	1,35 (0,96; 1,91)
10. trinn	0,94 (0,67; 1,32)	1,11 (0,78; 1,60)	1,59 (1,12; 2,26)**
Vg1	1,03 (0,73; 1,46)	1,25 (0,88; 1,80)	1,44 (0,99; 2,09)
Vg2	1,02 (0,71; 1,46)	1,06 (0,71; 1,57)	0,85 (0,55; 1,30)
Vg3	1,03 (0,70; 1,51)	0,67 (0,43; 1,04)	0,66 (0,42; 1,04)
Sosioøkonomisk status (1–5)	1,08 (1,00; 1,18)	0,98 (0,90; 1,07)	1,09 (1,00; 1,19)*
To utenlandsfødte foreldre (ja)	0,81 (0,62; 1,07)	0,63 (0,48; 0,84)**	0,85 (0,65; 1,12)
Foreldreoversikt (1–4)	0,73 (0,60; 0,90)**	0,78 (0,62; 0,96)*	0,76 (0,61; 0,95)*
Livskvalitet (1–5)	1,10 (0,90; 1,33)	1,03 (0,85; 1,24)	0,94 (0,77; 1,14)
Fysiske helseplager (1–4)	1,19 (1,02; 1,40)*	1,20 (1,00; 1,43)*	1,16 (0,99; 1,37)
Depressivt stemningsleie (1–4)	1,17 (0,95; 1,44)	1,05 (0,84; 1,32)	1,26 (1,02; 1,55)*
Ensomhet (1–4)	1,03 (0,91; 1,17)	0,86 (0,74; 0,99)*	0,86 (0,75; 0,98)*
Skoletrivsel (1–4)	0,89 (0,73; 1,09)	0,82 (0,66; 1,02)	0,93 (0,75; 1,16)
Mobbing (1–6)	1,02 (0,91; 1,16)	1,12 (0,99; 1,26)	1,03 (0,91; 1,15)
Digital mobbing (1–6)	1,10 (0,93; 1,31)	1,02 (0,87; 1,21)	1,22 (1,05; 1,42)**
Vold fra jevnaldrende (1–4)	1,10 (0,93; 1,30)	1,07 (0,91; 1,26)	1,22 (1,04; 1,44)*
Vold fra foreldre (1–4)	0,90 (0,66; 1,22)	1,07 (0,79; 1,45)	1,13 (0,85; 1,51)
Vitne til vold (1–4)	1,64 (1,16; 2,32)**	1,30 (0,91; 1,87)	1,45 (1,02; 2,04)*
Seksuell trakassering (1–4)	2,92 (2,34; 3,65)***	3,42 (2,75; 4,25)***	4,82 (3,90; 5,94)***
Problematferd (1–5)	1,61 (1,16; 2,22)**	1,92 (1,43; 2,59)***	1,93 (1,41; 2,64)***
Røyking (1–5)	1,22 (1,03; 1,44)*	1,18 (1,00; 1,39)*	1,28 (1,09; 1,50)**
Snus (1–5)	0,92 (0,81; 1,05)	1,03 (0,91; 1,16)	0,99 (0,87; 1,11)
Alkohol (1–5)	0,98 (0,88; 1,08)	1,14 (1,02; 1,27)*	1,14 (1,03; 1,26)*
Andre rusmidler (1–5)	0,93 (0,81; 1,08)	0,84 (0,73; 0,96)*	0,85 (0,75; 0,98)*
Spille online spill (1–4)	0,94 (0,83; 1,05)	0,90 (0,80; 1,01)	0,96 (0,85; 1,08)
Sosial på nett (1–4)	1,20 (1,08; 1,34)***	1,33 (1,18; 1,50)***	1,45 (1,29; 1,63)***
Press om «likes» (1–5)	1,30 (1,18; 1,43)***	1,25 (1,12; 1,38)***	1,31 (1,19; 1,43)***

Note. *** $p < 0.001$; ** $p < 0.01$; * $p < 0.05$; OR = odds ratio; 95% KI = 95 % konfidensintervall.

Diskusjon

Artikkelen viser at mange unge utsettes for digitale seksuelle krenkelser. Samlet har 34 prosent av unge i Oslo minst én slik erfaring i løpet av det siste året, hvor det mest vanlige er å ha vært utsatt for både uønskede seksuelle henvendelser og bildebaserte seksuelle overgrep.

En målsetting i artikkelen har vært å kartlegge kjennetegn ved unge i Norge som rapporterer om digitale seksuelle krenkelser. Over halvparten av jentene i 15–16-årsalderen rapporterer om minst én slik erfaring i løpet av det siste året, og jenter er, samlet sett, mer utsatt enn gutter. Dette er i tråd med funn fra tidligere forskning (Hafstad & Augusti, 2019; Staksrud & Ólafsson, 2019; Wood et al., 2015). Våre analyser får samtidig fram at det er nyanser i den kjønnede utsattheten for digitale seksuelle krenkelser. For eksempel er det å motta uønskede digitale henvendelser om å snakke om sex eller gjøre noe seksuelt langt vanligere blant jenter enn blant gutter, mens kjønnsforskjellene er mindre når det kommer til bildebaserte seksuelle overgrep. Det siste stemmer godt overens med funn både fra Pedersen og kolleger (2022) om norske ungdommer og oversiktsartikler basert på engelskspråklige studier av tematikken (Walker & Sleath, 2017). Det er gjort få studier om hvorvidt det er forskjeller i hva slags materiale gutter og jenter får tilsendt og hvordan de opplever hendelsene. En kvalitativ studie fra Storbritannia viser imidlertid at konsekvensene av uønsket spredning av seksuelle bilder og film både er alvorligere og mer varige for jenter enn for gutter (Setty et al., 2022).

Våre analyser peker mot en tydelig kobling mellom alder og digitale seksuelle krenkelser. De eldste på ungdomsskolen og de yngste på videregående skole rapporterer langt oftere om slike erfaringer i løpet av det siste året enn både yngre og eldre ungdommer. Dette bryter delvis med tidligere studier, som har beskrevet at slike erfaringer blir mer vanlig jo eldre ungdom blir (se f.eks. Medietilsynet, 2020; Staksrud & Ólafsson, 2019). En tolkning fra tidligere studier er at dette mønsteret er knyttet til utvikling av både seksuell nysgjerrighet og nettvaner, hvor eldre ungdommer vil være mer tilbøyelig til å bruke digitale medier til både seksuelle formål og kommunikasjon generelt. Dermed øker også sjansen for å oppleve krenkelser. Våre analyser kan tolkes i retning av at det også kan være et spørsmål om modning. Vi vet at mye av den seksuelle kommunikasjonen unge har på digitale medier skjer med jevnaldrende (Sklenarova et al., 2018). Det er dermed naturlig å tenke seg at reduksjonen i digitale seksuelle krenkelser utover i ungdomstiden henger sammen med færre jevnaldrende utøvere, og ikke at det blir færre voksne som kontakter unge etter som de blir eldre. Analysene av hvem som sto bak den siste digitale seksuelle krenkelsen de unge opplevde antyder også at det er flere unge utøvere i midten av ungdomstiden enn i starten og slutten. En alternativ tolkning er at eldre ungdommer definerer færre seksuelle erfaringer på digitale medier som uønsket, og at forekomsten dermed går ned med alder. En tredje mulig tolkning er at det kan være en kohorteffekt skapt av tilgjengeligheten av og bruksmønsteret for spesifikke sosiale medier, som har vært særlig populære i de aktuelle årskullene, men ikke i de før eller de etter. Sist kan det være slik at jevnaldrende utøvere i akkurat denne aldersgruppen retter seg mot flere ofre enn de gjør blant yngre og eldre ungdommer. Dette er spørsmål som trenger mer forskning for å kunne besvares.

Et tredje sosiodemografisk kjennetegn som henger sammen med digitale seksuelle krenkelser, er innvandringsbakgrunn: Unge med to foreldre født i utlandet rapporterer langt sjeldnere enn andre unge om å ha vært utsatt for slike krenkelser. Dette er kanskje ikke overraskende, siden en del av ungdommene det gjelder har foreldre med bakgrunn fra kulturer med et mer restriktivt syn på unges seksualitet (Wood, 2012). To forklaringer kan tenkes her. En forklaring er at disse ungdommene i mindre grad utforsker seksualitet på digitale medier og dermed heller ikke utsettes for seksuelle krenkelser. En annen forklaring kan være at de ikke rapporterer krenkelsene i samme grad som andre unge, fordi seksuell aktivitet er mer

skambelagt. Uansett er dette et sosiodemografisk kjennetegn som få andre studier inkluderer, og funnene i artikkelen viser at dette er viktig å ta hensyn til i framtidig forskning.

Av andre kjennetegn er det noen grupper av indikatorer som peker seg ut. Vi vil her særlig trekke fram sammenhengene mellom digitale seksuelle krenkelser og andre typer uønskede og ubehagelige erfaringer, som digital mobbing, voldshendelser og seksuell trakassering offline, unges nettvaner og egen problematferd og rusbruk. På tross av funn fra tidligere forskning om at digitale seksuelle krenkelser også rammer et bredere lag av ungdomsbefolkningen (Frøyland et al., 2021), er det likevel altså slik at de utsatte har karakteristika som peker mot sårbarhet. Videre er foreldrerollen av betydning for hvorvidt unge rapporterer om digitale seksuelle krenkelser: Å ha foreldre som involverer seg i og har oversikt over ens sosiale liv og fritid kan se ut til å beskytte mot slike erfaringer. Sist henger det å rapportere om digitale seksuelle krenkelser sammen med et høyere nivå av fysiske helseplager, noe som er nærliggende å anta at kan være en konsekvens av enten disse erfaringene, de andre negative erfaringene de unge rapporterer om eller begge deler. Om dette er tilfelle, er det ikke mulig å avgjøre med foreliggende datamateriale, men ville kreve longitudinelle studier hvor man følger de samme individene over tid.

Funnene vi har presentert om risikomarkører for utsatthet for digitale seksuelle krenkelser samsvarer i stor grad med funn fra tidligere nordisk og internasjonal forskning. Et viktig skritt i framtidige analyser vil være å undersøke hvorfor akkurat disse faktorene gir økt risiko og gjennom hvilke mekanismer. Dette vil være viktig kunnskap for å utvikle gode forebyggende tiltak. At jevnaldrende antagelig står bak en del av økningen i digitale seksuelle krenkelser som skjer ut over i ungdomstiden, peker også mot mulige gevinster av å utvikle tiltak som kan hindre unge i å bli utøvere. Én mulighet kan være endringer i seksualundervisningen i skolen, både når det gjelder innhold og tidspunkt for denne. Den observerte utviklingen etter alder viser at slik undervisning antagelig bør gjennomføres allerede mot slutten av barneskolen.

Vår studie har noen begrensninger. Analysene er basert på et utvalg unge fra Oslo og ikke på nasjonalt representative data. Osloungdom skiller seg fra landsgjennomsnittet på flere sosiodemografiske parametere og vi vet også at ungdomskulturer kan være ulike i ulike deler av landet. Det er derfor ikke gitt at funnene kan generaliseres til ungdomsbefolkningen i Norge. En annen begrensning er typen av spørsmål som er stilt. Det ville styrket analysene om vi hadde inkludert mer alvorlige former for digitale seksuelle krenkelser, i tillegg til de formene vi har kartlagt, for å sammenligne kjennetegn ved unge som har opplevd mer og mindre grove krenkelser. På denne måten ville vi kunne få en indikasjon på om forebyggende tiltak bør skreddersys ulike grupper av utsatte, eller om de samme tiltakene passer for både de som har alvorlige erfaringer og de som har opplevd andre typer digitale seksuelle krenkelser. En siste begrensning er at vi mangler informasjon om hva slags erfaringer som skjuler seg bak avkryssingene i spørreskjemaet og hva slags sosial sammenheng krenkelsene har skjedd i – for eksempel om de er knyttet til festing og drikking eller skjer mer tilfeldig. Både dette og hva ungdom selv tenker om grensdragninger mellom seksuelle krenkelser og ønsket og akseptabel seksuell kommunikasjon på digitale medier, er viktige temaer for videre forskning. Et annet viktig tema for videre utforskning og som forskere har blitt mer opptatt av (Sylwander, 2019), er hvordan unge selv kan bidra til å forebygge krenkelser, for eksempel ved å gjøre motstand mot uønsket seksualisering på digitale medier.

Om artikkelen

Artikkelen er skrevet som del av forskningsprosjektet «Kunnskap om seksuelle overgrep mot barn og unge over internett – gjerningspersoner, fornærmede og arenaer», som er finansiert av Justis- og beredskapsdepartementet. Prosjektet er et samarbeid mellom Velferdsforskningsinstituttet NOVA v/ OsloMet – storbyuniversitetet og Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS).

Litteratur

- Bakken, A. (2018). *Ung i Oslo 2018* (NOVA Rapport 6/18). NOVA. <https://hdl.handle.net/20.500.12199/5133>
- Bakken, A., Frøyland, L. R. & Sletten, M. A. (2016). *Sosiale forskjeller i unges liv. Hva sier Ungdataundersøkelsen?* (NOVA Rapport 3/16). NOVA. <https://hdl.handle.net/20.500.12199/3464>
- Bakken, A. & Osnes, S. M. (2021). *Ung i Oslo 2021. Ungdomsskolen og videregående skole* (NOVA Rapport 9/21). NOVA. <https://hdl.handle.net/11250/2783761>
- Barbovschi, M. & Staksrud, E. (2020). *The experiences of Norwegian adolescents with online sexual messages*. Universitetet i Oslo. https://www.hf.uio.no/imk/forskning/prosjekter/eu-kids-iv/rapporter/eu-kids-online2020/report_no_experiences-with-sexual-messages_final5.pdf
- Bonilla, S., McGinley, M. & Lamb, S. (2021). Sexting, power, and patriarchy: Narratives of sexting from a college population. *New Media & Society*, 23(5), 1099–1116. <https://doi.org/10.1177/1461444820909517>
- Budde, J., Witz, C. & Böhm, M. (2022). Sexual boundary violations via digital media among students. *Frontiers in Psychology*, 12, 755752. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.755752>
- Currie, C., Molcho, M., Boyce, W., Holstein, B., Torsheim, T. & Richter, M. (2008). Researching health inequalities in adolescents: The development of the Health Behaviour in School-Aged Children (HBSC) Family Affluence Scale. *Social Science & Medicine*, 66(6), 1429–1436. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2007.11.024>
- Dahl, K. M., Henze-Pedersen, S., Østergaard, S. V. & Østergaard, J. (2018). Unges oppfattelser av køn, krop og seksualitet. VIVE. <https://www.vive.dk/da/udgivelser/unges-opfattelser-af-koen-krop-og-seksualitet-7006/>
- Dahl, T. S. (1994). *Pene piker haiker ikke. Artikler om kvinneverett, strafferett og velferdsstat*. Universitetsforlaget.
- de Santisteban, P. & Gámez-Guadix, M. (2018). Prevalence and risk factors among minors for online sexual solicitations and interactions with adults. *The Journal of Sex Research*, 55(7), 939–950. <https://doi.org/10.1080/00224499.2017.1386763>
- Deen, L., Johansen, K. B. H., Møller, S. P. & Laursen, B. (2018). *Vold og seksuelle krænkelser: En afdækning af omfang og udvikling af fysisk vold og seksuelle overgreb og omfang af seksuelle krænkelser samt en analyse af erfaringer med digitale seksuelle krænkelser*. Statens Institut for Folkesundhed. https://www.sdu.dk/da/sif/rapporter/2018/vold_og_seksuelle_kraenkelse
- Enders, C. K. (2022). *Applied missing data analysis* (2. utg.). Guilford Press.
- Frøyland, L. R., Solstad, G. M., Andersen, P. L., Tveito, S. B., Folstad, S. H. & Skilbrei, M.-L. (2021). *Seksuelle overgrep mot barn og unge via digitale medier. En kunnskapsoppsummering* (NOVA Rapport 3/21). NOVA. <https://hdl.handle.net/11250/2755418>
- Hafstad, G. S. & Augusti, E.-M. (2019). *Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten* (NKVTS Rapport nr. 4/2019). NKVTS. https://www.nkvts.no/content/uploads/2019/10/Rapport_4_19_UEVO.pdf
- Harder, S. K. (2021). The emotional bystander – sexting and image-based sexual abuse among young adults. *Journal of Youth Studies*, 24(5), 655–669. <https://doi.org/10.1080/13676261.2020.1757631>

- Hirsch, J. S. & Khan, S. (2020). *Sexual citizens: A landmark study of sex, power, and assault on campus*. W. W. Norton & Company.
- Jonsson, L. & Svedin, C. G. (2017). *Barn utsatta för sexuella övergrepp på nätet*. Barnafriid – Nationellt kunskapscentrum. <http://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1153434/FULLTEXT01.pdf>
- Kelly, L. (1988). *Surviving sexual violence*. University of Minnesota Press.
- Madigan, S., Ly, A., Rash, C. L., Van Ouytsel, J. & Temple, J. R. (2018). Prevalence of multiple forms of sexting behavior among youth: A systematic review and meta-analysis. *JAMA Pediatrics*, 172(4), 327–335. <https://doi.org/10.1001/jamapediatrics.2017.5314>
- Madigan, S., Villani, V., Azzopardi, C., Laut, D., Smith, T., Temple, J. R., Browne, D. & Dimitropoulos, G. (2018). The prevalence of unwanted online sexual exposure and solicitation among youth: A meta-analysis. *Journal of Adolescent Health*, 63(2), 133–141. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2018.03.012>
- McGlynn, C. & Rackley, E. (2017). Image-based sexual abuse. *Oxford Journal of Legal Studies*, 37(3), 534–561. <https://doi.org/10.1093/ojls/gqw033>
- Medietilsynet. (2020). *Barn og medier 2020: Seksuelle kommentarer og nakenbilder* (Delrapport 4). <https://medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/barn-og-medier-undersokelser/2020/200519-delrapport-4-seksuelle-kommentarer-og-delning-av-nakenbilder--barn-og-medier-2020.pdf>
- Mossige, S. & Backe-Hansen, E. (2013). For sensitivt for ungdom? I H. Fosshem, J. Hølen & H. Ingierd (Red.), *Barn i forskning. Ethiske dimensjoner* (s. 45–72). De nasjonale forskningsetiske komiteene.
- Pedersen, W., Bakken, A., Stefansen, K. & von Soest, T. (2022). Sexual victimization in the digital age: A population-based study of physical and image-based sexual abuse among adolescents. *Archives of Sexual Behavior*, 52, 399–410. <https://doi.org/10.1007/s10508-021-02200-8>
- Project deShame. (2017). *Young people's experiences of online sexual harassment*. https://www.childnet.com/ufiles/Project_deSHAME_Dec_2017_Report.pdf
- R Core Team. (2021). *R: A language and environment for statistical computing*. R Foundation for Statistical Computing. <https://www.R-project.org/>
- Reed, E., Wong, A. & Raj, A. (2020). Cyber sexual harassment: A summary of current measures and implications for future research. *Violence Against Women*, 26(12–13), 1727–1740. <https://doi.org/10.1177/1077801219880959>
- Setty, E., Ringrose, J. & Regehr, K. (2022). Digital sexual violence and the gendered constraints of consent in youth image sharing. I M. A. H. Horvath & J. M. Brown (Red.), *Rape. Challenging contemporary thinking – 10 years on* (s. 45–61). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003163800>
- Sklenarova, H., Schulz, A., Schuhmann, P., Osterheider, M. & Neutze, J. (2018). Online sexual solicitation by adults and peers – results from a population based German sample. *Child Abuse & Neglect*, 76, 225–236. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.11.005>
- Staksrud, E. & Ólafsson, K. (2019). *Tilgang, bruk, risiko og muligheter. Norske barn på Internett. Resultater fra EU Kids Online-undersøkelsen i Norge 2018*. Universitetet i Oslo <https://www.uio.no/english/research/strategic-researchareas/nordic/research/research-groups/living-the-nordic-model/news/eu-kids-onlinehovedrapport-for-norge-2019.pdf>
- Stefansen, K. (2019). Understanding unwanted sexual touching. I M. B. Heinskou, M.-L. Skilbrei & K. Stefansen (Red.), *Rape in the Nordic countries: Continuity and change* (s. 49–65). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429467608-4>
- Stefansen, K., Frøyland, L. R. & Overlien, C. (2021). Incapacitated sexual assault among youths: Beyond the perpetrator tactics framework. *Journal of Youth Studies*, 24(10), 1373–1387. <https://doi.org/10.1080/13676261.2020.1844172>

- Stefansen, K., Løvgren, M. & Frøyland, L. R. (2019). Making the case for 'good enough' rape-prevalence estimates. I M. B. Heinskou, M.-L. Skilbregi & K. Stefansen (Red.), *Rape in the Nordic countries: Continuity and change* (s. 66–82). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429467608-5>
- Steinberg, L. (2019). *Adolescence* (12. utg.). McGraw-Hill Higher Education.
- Suler, J. (2004). The online disinhibition effect. *CyberPsychology & Behavior*, 7(3), 321–326. <https://doi.org/10.1089/1094931041291295>
- Svedin, C. G., Landberg, Å. & Jonsson, L. (2021). *Unga, sex och internet efter #metoo*. Stiftelsen Allmänna Barnhusen. https://www.wallmannabarnh.cdn.triggerfish.cloud/uploads/2021/08/Unga_Sex_Och_Internet_Efter_MeToo_2021.pdf
- Sylwander, K. R. (2019). Affective atmospheres of sexualized hate among youth online: A contribution to bullying and cyberbullying research on social atmosphere. *International Journal of Bullying Prevention*, 1, 269–284. <https://doi.org/10.1007/s42380-019-00044-4>
- Talmud, I. & Mesch, G. (2020). *Wired youth: The online social world of adolescents* (2. utg.). Routledge.
- Temple-Smith, M., Moore, S. & Rosenthal, D. (2015). *Sexuality in adolescence: The digital generation*. Routledge.
- van Buuren, S. & Groothuis-Oudshoorn, K. (2011). mice: Multivariate imputation by chained equations in R. *Journal of Statistical Software*, 45(3), 1–67. <https://doi.org/10.18637/jss.v045.i03>
- Van Ouytsel, J., Lu, Y., Shin, Y., Avalos, B. L. & Pettigrew, J. (2021). Sexting, pressured sexting and associations with dating violence among early adolescents. *Computers in Human Behavior*, 125, 106969. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2021.106969>
- Van Ouytsel, J., Walrave, M., De Marez, L., Vanhaelewyn, B. & Ponnet, K. (2021). Sexting, pressured sexting and image-based sexual abuse among a weighted-sample of heterosexual and LGB-youth. *Computers in Human Behavior*, 117, 106630. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2020.106630>
- Van Ouytsel, J., Walrave, M. & Ponnet, K. (2018). Adolescent sexting research: The challenges ahead. *JAMA Pediatrics*, 172(5), 405–406. <https://doi.org/10.1001/jamapediatrics.2018.0013>
- Van Ouytsel, J., Walrave, M. & Ponnet, K. (2019). An exploratory study of sexting behaviors among heterosexual and sexual minority early adolescents. *Journal of Adolescent Health*, 65(5), 621–626. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2019.06.003>
- Walker, K. & Sleath, E. (2017). A systematic review of the current knowledge regarding revenge pornography and non-consensual sharing of sexually explicit media. *Aggression and Violent Behavior*, 36, 9–24. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2017.06.010>
- Walrave, M., Van Ouytsel, J., Ponnet, K. & Temple, J. R. (2018). Sharing and caring? The role of social media and privacy in sexting behaviour. I M. Walrave, J. Van Ouytsel, K. Ponnet & J. R. Temple (Red.), *Sexting. Motives and risk in online sexual self-presentation* (s. 1–17). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-71882-8_1
- Wood, M., Barter, C., Stanley, N., Aghtaie, N. & Larkins, C. (2015). Images across Europe: The sending and receiving of sexual images and associations with interpersonal violence in young people's relationships. *Children and Youth Services Review*, 59, 149–160. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2015.11.005>
- Wood, P. L. (2012). Teenage sexuality in different cultures. *Journal of Pediatric and Adolescent Gynecology*, 25(4), 228–232. <https://doi.org/10.1016/j.jpag.2011.05.003>